

УДК: 370.56.28.

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-192-181-185

ЗІНЧЕНКО Світлана Михайлівна –

директор Нікопольського регіонального Центру моніторингу освіти та соціального партнерства НМетАУ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1242-2414>

e-mail: svzi@ukr.net

ЗІНЧЕНКО Андрій Леонідович –

аспірант кафедри педагогіки та методики технологічної освіти

Криворізького державного педагогічного університету

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5369-7329>

e-mail: svzi@ukr.net

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ЗАПОРУКА СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВИПУСКНИКІВ ВИЩІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Професійна підготовка випускників – невід’ємна складова частина навчально-виробничого процесу у вищих навчальних закладах, яка проводиться з метою поглиблення та закріплення теоретичних знань, формування вмінь і набуття навичок самостійного виконання професійних завдань. Забезпечення якісної професійної підготовки як основної складової частини підготовки студентів є особливо актуальною проблемою в сучасний період. Проблема професійної підготовки диктує необхідність впровадження інноваційних підходів у систему освіти, тому для забезпечення конкурентоспроможних випускників є необхідним впровадження дуальної системи навчання в умовах соціального партнерства. На основі проведеного аналізу визначено, що дуальне навчання – альтернативний підхід до традиційного і, що така організація освітнього процесу є найбільш ефективною. Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених встановленню та сучасному стану розвитку дуальної системи професійної освіти, вони мають частковий та аспектний характер і не містять результатів комплексного, теоретико-методичного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників зображені питання впровадження дуальної освіти в умовах соціального партнерства таких, як: Є. Терещенової, А. Келя, В. Грайнерта, Я. Канакіної, Г. Кершенштейнер, І. Бойчевської, Ю. Кравець, У. Бека, Н. Абашкіної, І. Моцюк, Б. Тидеманн, О. Яковенко та інших. Окремі питання організації виробничого навчання в закладах професійно-технічної освіти різного профілю досліджували: А. Бугерко, В. Васильєв,

І. Глазкова, М. Кондратов, Н. Лозинська, Л. Лук’янова, В. Паржицький та інші. Проте необхідно зазначити, що організаційно-педагогічні засади дуальної освіти, в умовах соціального партнерства вищих навчальних закладів і роботодавців, на сьогодні досліджено недостатньо.

Мета статті – вивчити сучасні підходи до визначення поняття «дуальна освіта», проаналізувати та обґрунтувати важливості дуальності освіти в професійній підготовці випускників вищих навчальних закладів в умовах соціального партнерства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дуалізм (від лат. *dualis* – подвійний) – принцип філософського пояснення сутності світу, який виходить з визнання наявності в ньому двох першооснов (субстанцій) – духу і матерії, ідеального і матеріального. В енциклопедії дуалізму дається означення, як властивості деякої теорії або концепції відповідно до якої нерозривно співіснують два початки (сили, природи), несвідомих один від одного або навіть протилежні.

Засновником дуалізму як філософського вчення вважається французький філософ Рене Декарт (1596–1650). Термін «дуалізм» був введений німецьким філософом Христіаном Вольфом (1679–1754).

Центральне місце в теорії економічного розвитку займає концепція дуальної економіки, автором якої був англійський економіст, лауреат Нобелівської премії з економіки Вільям Артур Люїс (1915–1991).

В економічному довіднику дається означення дуальної економіки: «Існування одночасно в рамках однієї економічної системи різних способів виробництва, споживання, ринків праці, які заважають один одному і характерні для перехідних періодів розвитку економіки».

Дуальна система навчання була

започаткована в Німеччині. Дуальною освіта називається тому, що містить у собі дві складові: придбання необхідних для професії практичних знань та навичок відбувається на підприємстві, а теоретична частина – в навчальному закладі.

Згідно Закону України «Про освіту» визначено, що «дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, який передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях, на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило на основі договору».

У Концепції підготовки фахівців, за дуальною формою здобуття освіти, розкриваються суперечності, які виникли в нашому суспільстві, між освітньою підготовкою здобувачів освіти та вимогами роботодавців безпосередньо на робочих місцях [0].

З точки зору науковців, дуальна система освіти – це інноваційний тип організації професійної освіти випускників, котрий являє собою злагоджену співпрацю вишів і роботодавців в підготовці конкурентоздатних фахівців.

У науковій літературі поняття «дуальна освіта» характеризується, як:

1. Освітній процес, що поєднує практичне навчання з частковою зайнятістю на виробництві та навчання в традиційному освітньому закладі. Дуальність означає «двоєдність, подвійність», «єдине організаційне ціле». Подібна форма професійної освіти виникла як продукт соціального партнерства, що являє собою механізм тісної взаємодії держави, роботодавців, профспілок і різних громадських об'єднань з підготовки висококваліфікованих кадрів відповідно до потреб ринку праці.

2. Система, яка забезпечує рівновагу між попитом і пропозицією фахівців на ринку праці, адже співпраця освітніх і господарських суб'єктів передбачає підготовку саме тієї кількості фахівців і такої якості знань та вмінь, якої в певний час потребує ринок праці.

3. Форма організації та реалізації навчального процесу, яка передбачає теоретичне навчання в освітній організації, а практичне – в організації роботодавця.

4. Інфраструктурна регіональна модель, що забезпечує взаємодію систем: прогнозування потреб у кадрах, професійного самовизначення, професійної освіти, оцінки професійної кваліфікації,

підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, включаючи наставників на виробництві.

5. Організований навчальний процес реалізації освітніх програм, що поєднують часткову зайнятість на виробництві й навчання з неповним навантаженням у традиційній університетській системі, відповідно до Міжнародної стандартної кваліфікації ЮНЕСКО.

Проблему збільшення відриву, невідповідності між рівнем професійної підготовки фахівців і розвитком виробництва, можна розв'язати шляхом впровадження на базових підприємствах нових інформаційних технологій та збільшення обсягу теоретичних та практичних знань випускника вишів. У цьому зв'язку, заслуговує на увагу досвід дуальної освіти країн Європи та Азії з розвинутою ринковою економікою, які залежить від темпів удосконалення виробництва та від рівня сучасної професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів.

Важливим для нас є досвід дуальної освіти в Німеччині. Німецький комітет з питань виховання та освіти (1953 – 1965) вперше ввів поняття «дуальна» для характеристики системи навчання на підприємстві та в навчальному закладі. Німецькі роботодавці особисто несуть відповідальність за професійну підготовку випускників на підприємстві відповідно до договорів. Роботодавці самостійно приймають рішення про кількість студентів та за якими професіями вони будуть навчатися. Підприємства, у співпраці з вищими навчальними закладами, виконують головну роль у професійній підготовці. Між студентом, підприємством та навчальним закладом затверджується трьохсторонній договір на професійну підготовку. Для дуальної системи професійного навчання характерна диференційована система іспитів. Вона містить:

- поточні іспити (для усіх освітніх професій);
- підсумкові іспити (для усіх освітніх професій);
- іспити для екстернів (характер підсумкових іспитів).

Цінність дуальної системи в Німеччині:

- навчання розуміється як соціальна перестраховка;
- позитивне значення для подальшого навчання;
- студентам зараховується час навчання на підприємстві як стажування;

– навчання збільшує шанси на професійну кар'єру.

На нашу думку, цікавий досвід дуальної освіти у Франції. У 1973 було створено об'єднання навчальних закладів ГРЕТА (GRETA), яке забезпечує професійну підготовку та підвищення кваліфікації випускників. Вони укладають договори з великими підприємствами, розробляють концепцію професійної підготовки, засновують сертифікат професійної придатності, впроваджують нові технології. Освітні програми ГРЕТА відповідають сучасним запитам роботодавців.

Розглянемо досвід дуальної освіти Данії. У 2005 р. була розроблена Національна рамка кваліфікацій (НРК) на основі Болонського процесу. За дуальною системою Данії, відбувається розподіл повноважень між Міністерством освіти (відповідає за управління та зміст програм) та соціальними партнерами – професійними комітетами (розробляють подальший зміст навчальних програм з професійної підготовки). Така співпраця ефективна для реалізації національної рамки кваліфікацій. Данська рамка кваліфікацій має 8 рівнів. Головною складовою концепції рівнів є представлення результатів навчання, які визначені за критеріями знань, умінь та компетентностей. Згідно з дуальним навчанням у Данії, відбувається теоретичне навчання на базі навчального закладу (25%) та практичне навчання на підприємстві (75%).

Існують два варіанти одержання початкової професійної підготовки:

- ґрунтується на одержанні професійних знань у навчальному закладі;

- навчання на підприємстві, де спочатку проводиться короткий вхідний курс, а потім – основний курс професійного навчання.

Дуальна форма є основою промислового розвитку і у таких високорозвинутих країнах Європи, як: Швейцарія, Австрія, Норвегія, Італія. У країнах Європейського Союзу набули широкого визнання проекти «Розробка європейських підходів і методів до дуального навчання» (DEWBLAM) та «Кваліфікації дуального навчання» (WBLQUAL).

Становлення та розвиток дуальної освіти як запоруки соціального партнерства у кожній країні є різним, тому дуальна система набуває риси національної моделі функціонування. Не існує єдиної еталонної моделі дуальної форми навчання.

Зробимо аналіз закордонних практик функціонування дуальної освіти в азіатських країнах.

У Південній Кореї особливу увагу приділяють якості національної продукції на світовому ринку та підвищенню конкурентоспроможності випускників навчальних закладів. За корейською дуальною системою навчання існує програма «2+1» подібна до дуальної системи Німеччини, за якою професійне навчання триває у навчальному закладі 2 роки та 1 рік здійснюється на базі підприємств. Головна мета запровадження програм «2+1» – підвищення практичної професійної підготовки безпосередньо під час навчання на виробництві та в навчальному закладі. Програма «2+1» допомагає студентам набути необхідних професійних знань, умінь та навичок, покращити процес професійної адаптації до умов роботи на підприємстві. Особливості програми «2+1» складаються у: підвищенні якості освіти шляхом фінансової підтримки підприємствам; проведенні практичного професійного навчання відповідно до потреб конкретного підприємства; зростанні професійної підготовки випускників технічних коледжів, підвищенні конкурентоспроможності студентів університетів на національному ринку праці, покращенні професійної адаптації; збільшенні набору абітурієнтів до університетів; заохочуванні виробничих підприємств до активної участі у розвитку моделі «навчання – праця» для максимізації потенціалу людських і матеріальних ресурсів освітнього і промислового секторів [0]; зростанні престижності університетів, у зв'язку з впровадженням нових, сучасних навчальних програм з професійної підготовки відповідно до вимог виробництва.

Дуальна система професійної підготовки в Японії набуває все більшої популярності, але вона відрізняється від європейської моделі співпраці між навчальними закладами та підприємствами Німеччини, що не передбачає подальшого працевлаштування випускників. В Японії реалізується дуальна система, яка одержала назву «японська стилізована дуальна система». Система поєднує дводенну професійну підготовку у навчальному закладі з триденною працею на виробництві. Головні задачі японської стилізованої дуальної системи – підвищення конкурентоспроможності випускників відповідно до сучасних вимог підприємств, подальше працевлаштування та запобігання зміни місця роботи.

На нашу думку, цікава і цінна японська виховна робота щодо здійснення правильного вибору майбутньої кар'єри випускника на весь період життя, і цей досвід

заслугує вивчення та впровадження в Україні. З метою покращення процесу працевлаштування та підтримки випускників, створенні центри професійних консультацій і підготовки «Кафе професії», консультаційні центри «Привіт, Робота!», Центри студентського працевлаштування, Консультаційні відділи найму студентів, Центри працевлаштування студентів.

Метою впровадження дуальної форми здобуття освіти є забезпечення швидкого реагування на зміни кон'юнктури ринку праці, а це можливо тільки при створенні системи соціального партнерства, покращення професійної підготовки випускників до організації соціального партнерства, при збереженні кращих традицій вищої школи з професійної підготовки.

Національна металургійна академія України (Нікопольський факультет і Нікопольський фаховий коледж), реалізуючи стратегію безперервної освіти, з базовими металургійними підприємствами Нікопольського регіону Дніпропетровської області уклала довгострокові трьохсторонні договори (навчальний заклад, базові підприємства, МОН України) про соціальне партнерство на 2016–2022 роки. Головною метою, яких є реальне практичне навчання студентів на базових металургійних підприємствах для подальшого їх працевлаштування та соціального захисту. Соціальне партнерство, встановлення та укріплення зв'язків з базовими підприємствами міста Нікополя відкривають для НМетАУ додаткові можливості випереджального розвитку: спрощення доступу до інформації про ринок праці; забезпечення обліку вимог роботодавців до змісту підготовки фахівців; спрощення процедури корегування старих і розробки нових навчальних матеріалів і програм, які відповідають вимогам роботодавців; відкриваються широкі можливості для професійної підготовки випускників вищів до організації соціального партнерства у сфері соціального виробництва; розширюються можливості працевлаштування випускників.

Головним принципом соціального партнерства є принцип спільної діяльності НМетАУ і роботодавців, який передбачає активність, рівноправність сторін, дотримання норм законодавства, добровільність і відповідальність у прийнятті зобов'язань, постійна консультативна взаємодія, позитивне прийняття сторонами один одного, відкритість простору

соціального партнерства.

Завдання соціального партнерства:

1. Розробка та реалізація освітянської політики НМетАУ, яка враховує інтереси розвитку особистості студента.

2. Корекція змісту технологій професійно-практичної підготовки студентів НМетАУ.

3. Підвищення професійної якості підготовки, виховання випускників, їх конкурентоспроможності на ринку праці, розробка заходів щодо їх соціального захисту.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Апробація дуальної освіти як запоруки соціального партнерства у професійній підготовці випускників здійснювалась на базі Національної металургійної академії України (Нікопольський факультет і Нікопольський фаховий коледж). Дослідженням було охоплено з 2016 по 2020 рік близько 1600 студентів.

На нашу думку, треба відзначити, що:

1. За результатами проведеного аналізу закордонного досвіду дуальної освіти як запоруки соціального партнерства вищих навчальних закладів з роботодавцями, можна стверджувати про різноманітні форми взаємодії (розробка стратегії навчального закладу з підприємствами, впровадження системи відстеження кар'єри випускників та інше), які необхідно впроваджувати в навчально-виробничий процес.

2. Соціальне партнерство розглядається як соціальний діалог, що здійснюється у формі співпраці, яка буде сприяти переходу професійної підготовки навчальних закладів на якісно новий рівень підготовки конкурентоспроможних випускників.

3. Реалізація дуальної системи сприяє розвитку ефективної системи соціального партнерства вищів з базовими підприємствами.

Дуальна система як запорука соціального партнерства у професійній підготовці випускників вищих навчальних закладів є суспільно значущою для функціонування, підтримки та розвитку України, потребує чіткої відповідної державної політики. Подальшу роботу вбачаємо в розробці педагогічних умов застосування дуальної системи освіти в Національній металургійній академії України (Нікопольському факультеті і Нікопольському фаховому коледжу України).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Кабінет міністрів України. Розпорядження від 19 вересня 2018 р. № 660 р. Київ. / Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/kaws/show/660-2018-p#n9.
2. Федотова Г. А. Социальное партнерство в профобразовании ФРГ. / Г. А. Федотова // Профессиональное образование. 2000. № 6. С. 9–11
3. Абашкіна Н. В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині : монографія / Н. В. Абашкіна. К. : Вища школа, 1998. 207 с.
4. Вовк В. А. Формування соціальної політики підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.09.01. Харків, 2005. 24 с.
5. Методичні рекомендації по реалізації дуальної моделі підготовки висококваліфікованих робітничих кадрів / уклад. О. П. Дрозд. Чернігів : ЧНТУ, 2015. 136 с.
6. Taeck-Duck Ki. Case studies on technical and vocational education in Asia and the Pacific: Republic of Korea Asia-Pacific Centre of Educational Innovation for Development UNESCO Bangkok: Principal regional office for Asia and the Pacific, 1996. 30 p.
7. Promotion and linkage between technical and vocational education and the world of work // UNEVOC studies in technical and vocational education, Number 10. Section for technical and vocational education. ED 97 /WS – 45. Paris : UNESCO, 1997. 139 p.
8. Kovshar E. Interaction of Productive and Interactive Technologies in the Educational Process of Higher School. / E. Kovshar, I. Palshkova, L. Savchenko // Amazonia Investiga. 2019. Vol. 8(20). P. 229–235.

REFERENCES

1. *Kontseptsiiia pidhotovky fakhivtsiv za dualnoiu formoiu zdobuttia osvity.* (2018). [The concept of training specialists in the dual form of education].
2. Fedotova, G. A. (2000). *Sotsialnoe partnerstvo v profobrazovanii FRG.* [Social partnership in vocational education in Germany].
3. Abashkina, N. V. (1998). *Printsipi rozvitku profesynoyi osvity v Nimechchini: monografiya.* [Principles of development of vocational education in Germany: a monograph]. Kyiv.

4. Vovk, V. A. (2005). *Formuvannia sotsialnoi polityky pidpriemstva.* [Formation of social policy of the enterprise]. Kharkiv.

5. *Metodychni rekomendatsii po realizatsii dualnoi modeli pidhotovky vysokokvalifitsikovanykh robotnychykh kadriv.* (2015). [Methodical recommendations for the implementation of the dual model of training highly qualified workers]. Chernihiv.

6. Taeck-Duck Ki. (1996). *Tematychni doslidzhennia shchodo tekhnichnoi ta profesiinoi osvity v Azii ta Tykhookoekanskomu rehioni* [Case studies on technical and vocational education in Asia and the Pacific]. Bangkok.

7. *Populiaryzatsiia ta zviazok mizh tekhnichnoiu ta profesiinoiu osvitoiu ta svitom pratsi.* (1997). [Promotion and linkage between technical and vocational education and the world of work]. Paris.

8. Kovshar, E. (2019). *Vzaiemodiia produktyvnykh ta interaktyvnykh tekhnolohii u navchalnomu protsesi vyshchoi shkoly.* [Interaction of Productive and Interactive Technologies in the Educational Process of Higher School].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЗІНЧЕНКО Світлана Михайлівна – директор Нікопольського регіонального Центру моніторингу освіти та соціального партнерства НМетАУ.

Наукові інтереси: професійна адаптація студентів-військовослужбовців.

ЗІНЧЕНКО Андрій Леонідович – аспірант кафедри педагогіки та методики технологічної освіти Криворізького державного педагогічного університету.

Наукові інтереси: соціальне партнерство, професійна підготовка

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ZINCHENKO Svetlana Mikhailivna – Director of the Nikopol Regional center for Monitoring Education and Social Partnership NMetAIU.

Circle of scientific interests: professional adaptation of military students.

ZINCHENKO Andriy Leonidovich – Graduate Student of the Department of Pedagogy and techniques of technological education Kryvyi Rih State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: social partnership, professional training.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2021 р.